

Libris

Respect pentru oameni și cărți

ECONOMIE

IDEI FUNDAMENTALE

Traducere din limba engleză
ALEXANDRU MACOVESCU, ADELA CRĂCIUN, GABRIEL TUDOR
(Graal Soft)

CUPRINS .RO

Rezumatul istoriei economiei

10 INTRODUCERE

ÎNCEPUTURILE COMERȚULUI

400 î.Hr.–1770 d.Hr.

20 Necesitatea proprietății private

Dreptul de proprietate

22 Ce înseamnă un preț corect?

Piața și moralitatea

24 Dispariția schimbului în natură odată cu apariția banilor

Rolul banilor

26 Înmulțirea banilor

Serviciile financiare

30 Masa monetară duce la apariția inflației

Teoria cantitativă a banilor

34 Protejarea de bunurile de proveniență străină

Protecționismul și comerțul

36 Starea economiei poate fi evaluată

Calculul bunăstării

38 Tranzacționarea companiilor

Companiile publice

39 Sursa bogăției este pământul

Agricultura în economie

40 Banii și produsele circulă între producători și consumatori

Fluxul circular al activităților economice

46 Persoanele fizice nu plătesc niciodată pentru iluminatul public
Furnizarea de bunuri și de servicii publice

EPOCA RĂȚIUNII

1770–1820

52 Omul este o mașinărie rece și rațională

Omul economic

54 Mâna invizibilă a pieței asigură ordinea

Economia de piață

62 Ultimul muncitor dă un randament mai slab decât primul

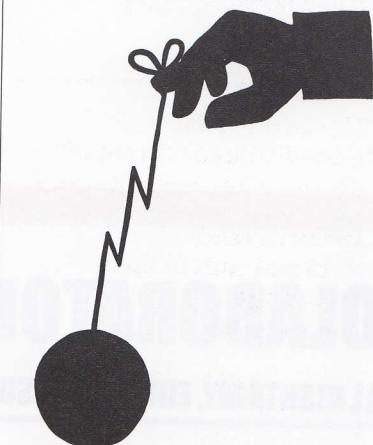
Scăderea rentabilității

63 De ce costă diamantele mai mult decât apa?

Paradoxul valorii

64 Taxele trebuie să fie corecte și eficiente

Povara taxelor

66 Divizarea producției de ace duce la producerea mai multor ace

Diviziunea muncii

68 Creșterea populației are ca efect sărăcirea generală

Demografia și economia

70 Întâlnirile dintre comercianți se transformă mereu în conspirații de mărire a prețurilor

Cartelurile și coluziunea

74 Oferta își creează propria cerere

Suprasaturarea pieței

76 Împrumută acum, taxează mai târziu!

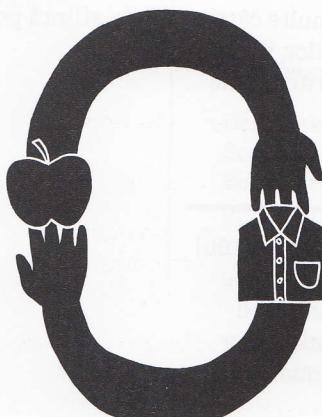
Împrumutul și datoria

78 Economia seamănă cu o jucărie yo-yo

De la boom la depresiune

80 Comerțul este benefic pentru toți

Avantajul comparativ

REVOLUȚIA INDUSTRIALĂ ȘI ECONOMICĂ

1820–1929

- 90 Cât să fie producția în condițiile concurenței?**
Efectele concurenței limitate
- 92 Apelurile telefonice costă mai mult în lipsa concurenței**
Monopolurile
- 98 Mulțimile pot isca o nebunie colectivă**
Bulele speculative
- 100 Clasa conducătoare trebuie să se teamă de o revoluție comunistă**
Doctrina economică marxistă
- 106 Valoarea unui bun este stabilită de cantitatea de efort depus pentru producerea lui**
Teoria valorii bazate pe muncă
- 108 Prețurile sunt dictate de cerere și ofertă**
Cererea și oferta
- 114 Prima ciocolată e întotdeauna mai bună decât ultima**
Utilitatea și satisfacția
- 116 Unii cumpără mai mult când cresc prețurile**
Paradoxurile consumului
- 118 Sistemul pieței libere este stabil**
Echilibrul economic
- 124 Majorarea salarială înseamnă caviar, nu mai multă pâine**
Elasticitatea cererii

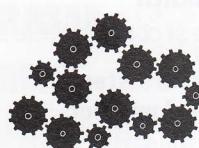

- 126 Companiile acceptă prețurile, nu le impun**
Piața concurențială
- 130 Bunăstarea unuia nu presupune suferința celorlalți**
Eficiența și corectitudinea
- 132 Cu cât e mai mare fabrica, cu atât e mai scăzut costul**
Economia de scară
- 133 Costul unui bilet la cinema are aceeași valoare cu distrația la un patinoar**
Costurile de oportunitate
- 134 Forța muncitorilor stă în unitatea lor**
Negocierea colectivă
- 136 Oamenii consumă că să se facă remarcați**
Consumul ostentativ
- 137 Poluatorul trebuie să plătească**
Costurile externe
- 138 Protestantismul ne-a îmbogățit**
Religia și economia
- 140 Săracii sunt ghinioniști, nu răi**
Problema sărăciei
- 142 Socialismul înseamnă abolirea economiei raționale**
Planificarea centralizată
- 148 Capitalismul distrugе vechiul și creează noul**
Distrugerea creațoare

RĂZBOIUL ȘI CRIZELE

1929–1945

- 154 Șomajul nu e o alegere**
Crizele economice și șomajul
- 162 Unora le place riscul, alții îl evită**
Riscul și incertitudinea
- 164 Cheltuielile guvernamentale determină o creștere economică mai mare**
Multiplicatorul keynesian
- 166 Economia este parte integrantă a culturii**
Economia și tradiția
- 168 Managerii sunt interesați de beneficii suplimentare, nu de profitul companiei**
Guvernanța corporativă
- 170 Economia este o mașinărie previzibilă**
Testarea teoriilor economice
- 171 Economia este știință resurselor limitate**
Definițiile economiei
- 172 Ne dorim să păstrăm o societate liberă**
Liberalismul economic
- 178 Industrializarea asigură o dezvoltare durabilă**
Apariția economiilor moderne
- 180 Prețuri diferite pentru oameni diferiți**
Discriminarea tarifară

POLITICI ECONOMICE POSTBELICE

1945–1970

186 Națiunile trebuie să coopereze în perioade postbelice și de criză economică

Comerțul internațional și Bretton Woods

188 Țările sărace au nevoie doar de un „imbold puternic”

Politiciile de dezvoltare economică

194 Oamenii sunt influențați de alternative irelevante
Luarea deciziilor iraționale

196 Guvernele ar trebui să se limiteze la simplul control al masei monetare
Politica monetaristă

202 Cu cât sunt mai mulți salariați, cu atât facturile lor sunt mai mari
Inflația și șomajul

204 Oamenii își temperează consumul de-a lungul vieții
Bugetul de familie

206 Importanța instituțiilor
Rolul instituțiilor în economie

208 Oamenii se vor eschiva dacă vor putea
Informațiile privind piața și stimulentele economice

210 Teoria piețelor eficiente presupune existența unor precondiții
Piețele și consecințele sociale

214 Nu există sistem electoral perfect
Teoria alegerii sociale

216 Scopul este de a maximiza fericirea, nu venitul
Economia fericirii

220 Politicile de corectare a piețelor pot înrăutăti lucrurile
Teoria optimului de gradul doi

222 Piețele trebuie să fie accesibile
Economia socială de piață

224 Toate țările vor fi bogate la un moment dat
Teoriile creșterii economice

226 Globalizarea nu este inevitabilă
Integrarea piețelor

232 Magazinile goale din economia socialistă
Deficiențele economiilor planificate

234 Oare ce crede celălalt că voi face?
Teoria jocurilor

242 Țările bogate aduc la sapă de lemn țările sărace
Teoria dependenței

244 Oamenii nu pot fi amăgiți
Așteptările raționale

248 Oamenii fac alegeri fără să le pese de probabilități
Paradoxuri în luarea deciziilor

250 Economiile similare au de câștigat de pe urma uniunii monetare
Ratele de schimb și monedele naționale

256 Nici recoltele bogate nu pot hrăni toate gurile
Teoria îndreptățirii

ECONOMIE CONTEMPORANĂ

1970-PREZENT

262 Se pot face investiții cu risc zero

Inginerile financiare

266 Oamenii nu sunt 100% raționali

Economia comportamentală

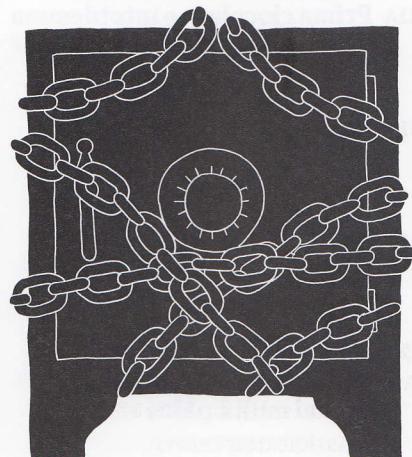
270 Reducerile de taxe pot crește nivelul de colectare
Impozitarea și stimulentele economice

272 Prețurile spun totul
Piețele eficiente

273 Cu timpul, până și egoiștii ajung să coopereze
Concurența și cooperarea

274 Majoritatea mașinilor tranzacționate vor fi răble
Incertitudinea pieței

276 Promisiunile guvernelor nu sunt credibile
Băncile centrale independente

- 278 Economia este haotică chiar și când indivizii nu sunt**
Complexitate și haos
- 280 Rețelele sociale sunt un fel de capital**
Capitalul social
- 281 Educația este doar un semn al capacitatii**
Semnalarea și evaluarea
- 282 Statele est-asiatice guvernează piața**
Economia „tigrilor asiatici”
- 288 Convingerile pot declanșa crize monetare**
Speculațiile și devalorizarea monedei
- 294 Câștigătorii licitațiilor plătesc exagerat de mult**
Blestemul câștigătorului
- 296 Economiile stabile conțin germenii instabilității**
Crizele financiare

302 Companiile plătesc salarii mai mari decât piața
Stimuletele și salariile

303 Salariile reale cresc în recesiune
Salariile inflexibile

304 Găsirea unui serviciu e ca găsirea unui partener sau a unei case
Căutarea și potrivirea

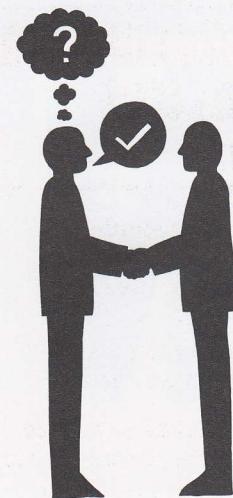
306 Cea mai mare provocare pentru acțiunea colectivă este încălzirea globală
Economia și mediul

310 PIB-ul ignoră femeile
Genul și economia

312 Avantajul comparativ este un accident
Comerțul și geografia

313 Ca și forța aburului, computerele au revoluționat economia
Salturile tehnologice

314 Economiile sărace pot fi impulsionate prin stergerea datoriilor
Anularea datoriilor externe

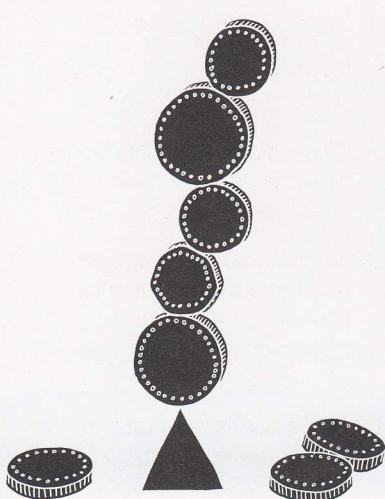
316 Pessimismul poate distruge băncile sănătoase
Retragerile masive de depuneri bancare

322 Economiile prea mari din străinătate alimentează speculațiile de acasă
Dezechilibrele economiilor globale

326 Societățile mai egalitariste se dezvoltă mai rapid
Decalajul și creșterea

328 Chiar și reformele economice benefice pot eşua
Rezistența la schimbările economice

330 Piața imobiliară reflectă boomul și prăbușirea
Piața imobiliară și ciclul economic

332 CATALOG AL ECONOMIȘTILOR

340 GLOSAR

344 INDICE

351 MULȚUMIRI

Platon descrie **statul ideal**, în care proprietatea este deținută de toți și munca este specializată.

cca 380 î.HR.

Toma de Aquino susține că **prețul unui produs este „just”** doar dacă profitul nu este excesiv și vânzătorul nu încearcă să însere.

1265–74 d.HR.

Polițele devin o metodă standard de plată în comerțul european, rambursabile doar de către băncile comerciale.

cca 1400

Se înființează Compania Britanică a Indiilor de Est, o companie de **comerț internațional** și primul brand global din lume.

1599

cca 350 î.HR.

Aristotel susține **proprietatea privată**, însă nu acumularea de bani.

1397

Se înființează Banca Medici în Florența, Italia – una dintre primele **instituții financiare** având la bază comerțul internațional.

1492

Cristofor Columb ajunge în Americi; curând, aurul ajunge în Europa, crescând **masa monetară**.

cca 1630

Thomas Mun susține o politică **mercantilă**, folosind exporturile străine ca pe o cale de creștere a prosperității unei națiuni.

Odată cu evoluția civilizațiilor în Antichitate, s-a produs și evoluția sistemelor care ofereau bunuri și servicii populației. Aceste sisteme economice timpurii au apărut natural pe măsură ce comerțul și meșteșugurile produceau mărfuri care puteau fi date la schimb. Oamenii au început să facă comerț, întâi în natură, iar apoi oferind monede din metale prețioase, și comerțul a devenit o parte centrală a vieții. Cumpărarea și vânzarea de produse a funcționat secole întregi înainte ca oamenii să se gândească la modul de funcționare a sistemului.

Filosofii greci din Antichitate au fost printre primii care au scris despre subiecte care au devenit cunoscute sub termenul de „economie”. În *Republica*, Platon descrie construcția politică și socială a unui stat ideal, despre care spunea că

ar funcționa din punct de vedere economic, producătorii specializați oferind produse oamenilor. Însă elevul lui, Aristotel, a susținut conceptul de proprietate privată, care nu putea fi comercializată pe piață. Aceste argumente diferite continuă până în zilele noastre. Ca filosofi, Platon și Aristotel gândeau economia ca pe o chestiune de filosofie morală: în loc să analizeze funcționarea unui sistem economic, ei avansau idei despre cum ar trebui să funcționeze. Se spune că această abordare este „normativă” – e subiectivă și se concentrează asupra a „cum ar trebui să stea lucrurile”.

Abordarea normativă a economiei a continuat până în era creștină, iar filosofii medievali, ca Toma de Aquino (p. 23), au încercat să definească etica proprietății private și a comerțului pe piață. Aquino

s-a gândit la moralitatea prețurilor, susținând importanța prețurilor „juste”, negustorul netrebuind să facă un profit excesiv.

Anticii trăiau în societăți în care munca era prestată, în principal, de sclavi, iar Europa medievală funcționa pe baza unui sistem feudal – tăranii erau protejați de stăpânii locali dacă muncceau câmpul sau își satisfăceau serviciul militar. Așadar, argumentele morale ale acestor filosofi erau, mai degrabă, academice.

Apariția orașelor-stat

O schimbare majoră avut loc în sec. XV, pe măsură ce orașele-stat s-au dezvoltat în Europa și s-au îmbogățit datorită comerțului internațional. Proprietarii feudali de pământ și-au pierdut supremația și o clasă nouă și prosperă de negustori a devenit un jucător mai

O bulă speculativă explodează pe piața olandeză de lalele, lăsând mii de investitori în ruină.

William Petty arată cum poate fi **măsurată economia** în *Quantulumcunque Concerning Money*.

Gregory King face un **rezumat statistic** al comerțului în Anglia sec. XVII.

François Quesnay și adeptii săi, fiziocrații, susțin că **pământul și agricultura** sunt singurele surse de prosperitate economică.

1637

1682

1697

1756

1668

Josiah Child descrie **comerțul liber** – susține creșterea importurilor și a exporturilor.

1689

John Locke susține că **prosperitatea nu derivă** din comerț, ci din **muncă**.

1752

David Hume susține că bunurile publice ar trebui **plătite de guverne**.

1758

Quesnay publică *Tabelul Economic*, prima analiză a mecanismului întregii economii, „**macroeconomia**“.

important în economie. Aceștia lucrau cot la cot cu dinastiile de bancheri care le finanțau comerțul și călătoriile de descoperire.

Noile națiuni care practicau comerțul liber au înlocuit economiile feudale la scară mică, iar gândirea economică a început să se centreze asupra modului optim de control al schimbului de mărfuri și de bani de la o țară la alta. Abordarea principală a vremii, cunoscută sub numele de mercantilism, avea ca punct de interes balanța de plăti – diferența dintre cât cheltuiește o țară pe importuri și cât câștigă din exporturi. Vanzarea de mărfuri în străinătate era văzută ca un lucru bun pentru că aducea profit în țară; importarea mărfurilor era considerată nocivă, pentru că se cheltuiau bani. Pentru a preveni un deficit comercial și a proteja producătorii locali de

competiția străină, mercantiliștii au susținut impostația importurilor. Pe măsură ce comerțul se intensifica, negustorii și finanțatorii lor au devenit doar o parte a sistemului. S-au înființat parteneriate și companii, adesea cu sprijinul guvernului, pentru a controla operațiunile comerciale de anvergură. Aceste firme au început să fie împărțite în „acțiuni“ ca să poată fi finanțate de mulți investitori. Interesul de a cumpăra acțiuni a crescut rapid spre sfârșitul sec. XVII, ducând la înființarea multor societăți pe acțiuni și a burselor de valori, unde acțiunile se puteau vinde și cumpăra.

O nouă știință

Creșterea uriașă a comerțului a trezit și un interes pentru funcționarea economiei, ceea ce a dus la începutul disciplinei numită

economie. Epoca Iluminismului, apărută la începutul sec. XVIII, care punea preț pe rațiune mai presus de orice, a avut o abordare științifică a „economiei politice“. Economiștii au încercat să măsoare activitatea economică și au descris cum funcționează sistemul în loc să se uite doar la implicațiile morale.

În Franța, un grup de gânditori, cunoscut sub numele de fiziocrați, au analizat fluxul monetar din jurul economiei și au produs primul model macroeconomic. Aceștia au considerat că la baza economiei se află agricultura și nu comerțul sau finanțele. Între timp, filosofii politici din Anglia s-au îndepărtat de ideile mercantiliste ale comerțului și s-au concentrat pe producători, consumatori și pe valoarea și utilitatea mărfurilor. Începea să se întrețărească cadrul pentru studiul modern al economiei.

Respect pentru opiniuni și cărți

ÎN CONTEXT

**DOMENIU
Societate și economie**

GÂNDITOR-CHEIE
Aristotel (384–322 î.Hr.)

ÎNAINTE

423–347 î.Hr. În *Republica*, Platon susține că aceia care conduc ar trebui să dețină colectiv proprietatea pentru binele comun.

DUPĂ

1–250 d.Hr. În dreptul roman clasic, suma drepturilor și a puterilor pe care le are un om asupra unui lucru se numește domeniu.

1265–1274 Toma de Aquino susține că deținerea unei proprietăți este un lucru normal și bun, iar proprietatea privată este mai puțin importantă decât proprietatea publică.

1689 John Locke susține că, dacă creezi ceva prin propriul tău efort, atunci acel lucru e al tău.

1848 Karl Marx scrie *Manifestul comunist*, susținând abolirea completă a proprietății private.

NECESITATEA PROPRIETĂȚII PRIVATE

DREPTUL DE PROPRIETATE

Aflăm despre posesie și proprietate personală încă din copilărie, când ne certăm pe jucării. Acest concept este adesea luat de-a gata, însă ideea nu are nimic definitiv. Proprietatea privată este ideea centrală pentru capitalism. Karl Marx (p. 105) a observat că prosperitatea generată de capitalism oferă societăților „o cantitate imensă de mărfuri” care sunt deținute de către o persoană și care pot fi comercializate pentru profit. Afacerile sunt și ele private și operează pentru profit pe o piață liberă. Fără ideea de proprietate privată, nu există potențial de creștere personală – nici măcar nu

există un motiv pentru a intra pe piață. De fapt, nu există o piață.

Tipuri de proprietate

„Proprietate” cuprinde o gamă variată de lucruri, de la bunuri materiale la proprietate intelectuală (cum ar fi patente sau texte scrise). Termenul a pătruns în zone pe care și economistii pieței libere nu le-ar fi susținut, cum ar fi sclavia, în care oamenii erau văzuți ca mărfuri.

Din punct de vedere istoric, proprietatea materială a fost organizată în trei feluri diferite. În primul rând, totul poate fi deținut în comun și folosit de toți ceilalți cum doresc, pe baza încrederii comune și a obiceiurilor. Așa era cazul în economiile tribale, tradiție care se mai practică de către tribul Huaorani din Amazon. În al doilea rând, proprietatea poate fi deținută și folosită colectiv; aceasta este esența sistemului comunist. În al treilea rând, proprietatea poate fi deținută privat, iar fiecare persoană este liberă să dispună de ea după bunul plac. Acesta este conceptul care stă la baza capitalismului.

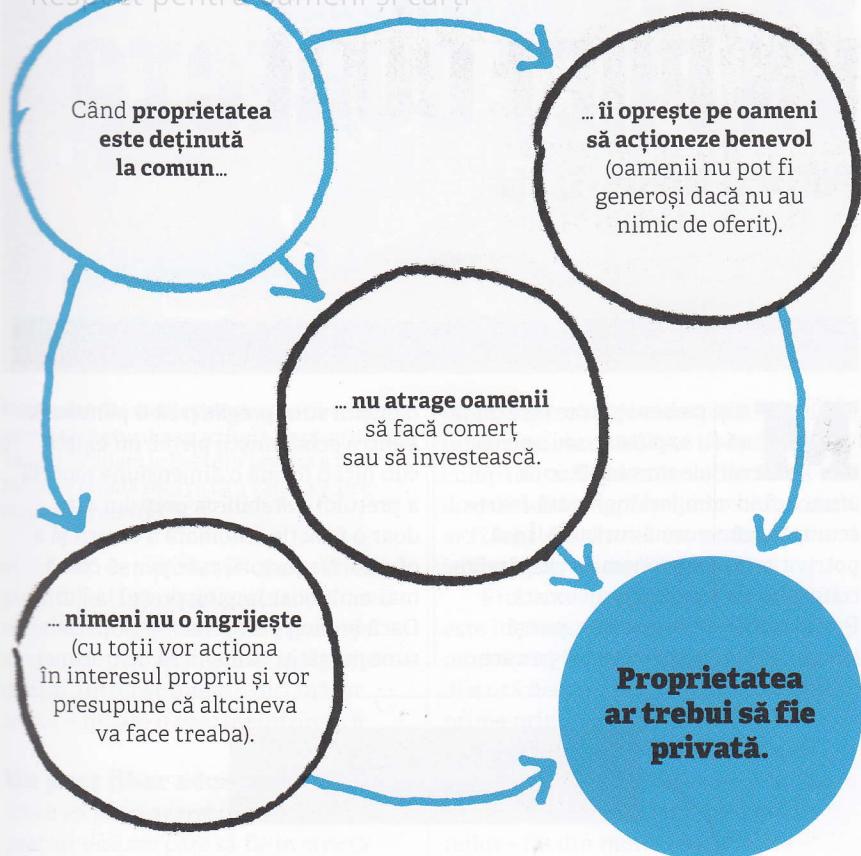
Economistii moderni tind să justifice proprietatea privată folosind argumente pragmatice, susținând că piața nu poate opera fără o anumită împărțire a resurselor. Gânditorii de

Protejarea proprietății private este un lucru important în țările capitaliste. Această casă din Varșovia, Polonia, este cea mai sigură casă construită vreodată. Dacă atingi un buton, casa se transformă într-un cub de oțel.

Vezi și: Piața și moralitatea 22–23 ■ Furnizarea de bunuri și de servicii publice 46–47
 ■ Doctrina economică marxistă 100–105 ■ Definițiile economiei 171

Respect pentru oameni și cărti

la începuturi au susținut proprietatea privată pe considerente morale. Filosoful grec Aristotel a susținut că „proprietatea ar trebui să fie privată”. A evidențiat că, atunci când proprietatea este deținută în comun, nimeni nu își asumă responsabilitatea să o mențină și să o îmbunătățească. În plus, oamenii pot fi generoși dacă au ceva de dat.

Dreptul de proprietate

În sec. XVII, toate pământurile și locuințele din Europa erau deținute de monarhi. Însă, filosoful englez John Locke (1632–1704) a susținut drepturile individuale, argumentând

că Dumnezeu ne-a dat drept de stăpânire asupra trupurilor noastre și, deci, și noi avem drepturi asupra lucrurilor pe care le producem. Filosoful german Immanuel Kant (1724–1804) a susținut, mai târziu, că proprietatea privată este o expresie legitimă a sinelui.

Însă un alt filosof german avea să respingă complet noțiunea de proprietate privată. Karl Marx a insistat că proprietatea privată nu este decât un mecanism prin care capitaliștii expropriază munca proletariatului, îl ține în sclavie și îl exclud. Proletariatul este, astfel, eliminat cu succes din grupul select care controlează toată prosperitatea și puterea.

Cât de privată?

În fiecare societate modernă, unele lucruri sunt împărțite ca proprietate colectivă, cum ar fi străzile și parcurile. Altele, ca de exemplu mașinile, sunt proprietate privată. Dreptul de proprietate sau deținerea unui lucru în mod legal îi acordă proprietarului drept exclusiv asupra unei anumite resurse, dar lucrurile nu stau mereu așa. S-ar putea ca proprietarul unei case aflate într-un cartier istoric să nu fie lăsat să o dărâme și să ridice în locul ei un zgârie nori sau o fabrică ori să schimbe destinația clădirii actuale. Guvernele își rezervă dreptul de a nu ține cont de proprietatea privată când este considerat necesar, motivele pornind de la necesitatea infrastructurii până la probleme de siguranță națională. Chiar și în SUA, o țară neclintit capitalistă, guvernul ar putea forța pe deținătorul unei proprietăți să renunțe la drepturile lui. Însă, articolul 14 din Constituție mai îndulcește lucrurile și susține că proprietarul trebuie să primească o compensație la prețul pieței.

Este limpede că e mai bine ca proprietatea să fie privată, dar folosirea ei să fie la comun, iar sarcina specială a legiuitorului este să sădească în oameni această dispoziție binevoitoare.

Aristotel

CE ÎNSEAMNĂ UN PREȚ CORECT?

PIAȚA ȘI MORALITATEA

ÎN CONTEXT

DOMENIU
Societate și economie

GÂNDITOR-CHEIE

Toma de Aquino (1225–1274)

ÎNAINTE

cca 350 î.Hr. În *Politica*, Aristotel susține că bunurile trebuie să fie măsurate ca valoare având în vedere un singur lucru – „nevoia”.

529–534 d.Hr. Legile romane îi protejează pe proprietarii de pământ pentru a nu fi forțați să își vândă pământul sub prețul corect, „suferind mari pierderi”.

DUPĂ

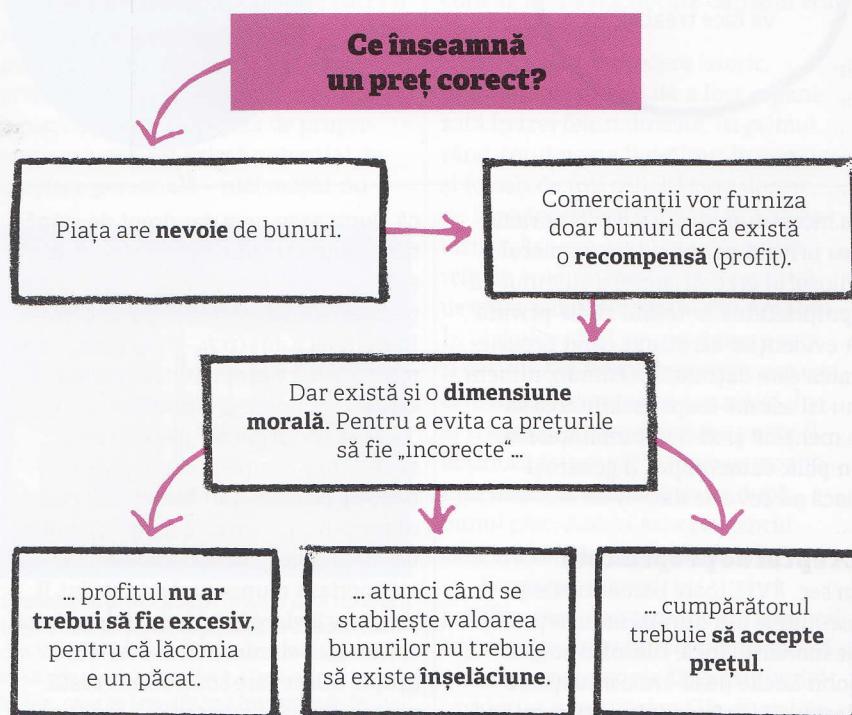
1544 Economistul spaniol Luis Saravia de la Calle susține că prețul trebuie să fie stabilit prin „estimare comună”, pe baza calității și abundenței.

1890 Alfred Marshall propune ca prețurile să fie stabilite automat, în funcție de cerere și ofertă.

1920 Ludwig von Mises susține că socialismul nu poate funcționa pentru că prețurile sunt sigura cale prin care se poate stabili nevoia.

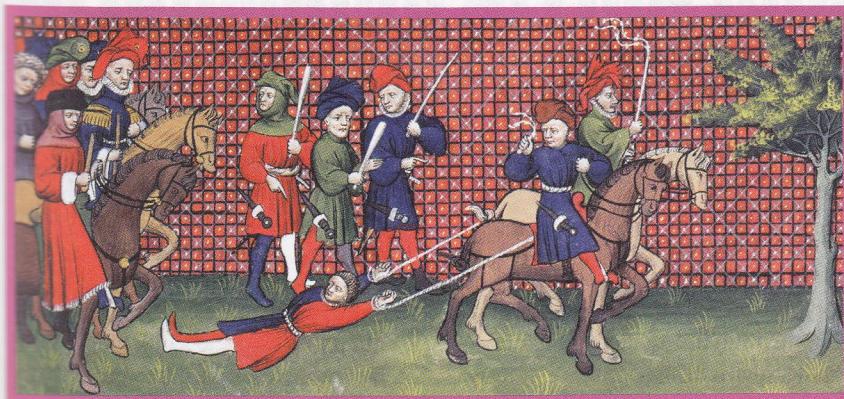
Mulți oameni știu ce înseamnă să fii exploatat sau „jecmănit” de un vânzător ca atunci când cumpери înghețată foarte scumpă dintr-o zonă turistică. Însă, potrivit teoriilor economice răspândite, conceptul de jecmire nu există. Prețul oricărui produs este, pur și simplu, prețul pieței – prețul pe care

oamenii sunt pregătiți să îl plătească. Pentru economistii pieței, nu există sub nici o formă o dimensiune morală a prețului – stabilirea prețului este doar o funcție automată a cererii și a ofertei. Negustorii care par să ceară mai mult doar împing prețul la limită. Dacă împing prețul mai mult decât sunt pregătiți oamenii să dea, atunci

Vezi și: Dreptul de proprietate 20–21 ■ Economia de piață 54–61 ■

Cererea și oferta 108–113 ■ Economia și tradiția 166–167

Comunitățile medievale erau neclintite în privința prețurilor practicate de negustori. În 1321, William le Bole din Londra a fost târât pe stradă pentru că a vândut pâine cu gramaj mai mic.

ei nu mai cumpără, așa că negustorii sunt forțați să scadă prețurile. Economiștii pieței consideră că piața este singurul mod prin care se stabilește prețul, întrucât nimic – nici măcar aurul – nu are o valoare intrinsecă.

Un preț liber acceptat

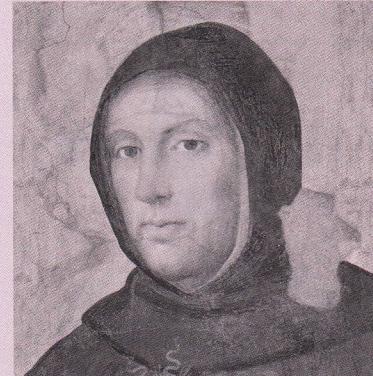
Ideea că piața ar trebui să stabilească prețuri unitare pare să fie în strictă contradicție cu opiniile exprimate de Toma de Aquino în lucrarea sa, *Summa Theologica*, unul dintre primele studii ale pieței. Pentru Aquino, un călugăr învățat, prețul era o problemă cu rădăcini morale. Aquino considera avariția un păcat de moarte, dar, în același timp, își dădea seama că, dacă un negustor nu era stimulat de profit, atunci nu mai făcea comerț, iar comunitatea era astfel privată de bunuri de care avea nevoie. Aquino a concluzionat că un negustor poate cere un „preț corect”, care include un profit decent, dar care exclude acumularea excesivă de profit, considerată un păcat. Acest preț corect este prețul pe care cumpărătorul este de acord să îl plătească, dacă primește informații cinstite. Vânzătorul nu

este obligat să îi dea cumpărătorului informații care să îl facă conștient pe cumpărător de anumite lucruri care vor duce la scădere prețului în viitor, cum ar fi vasele încărcate cu condimente ieftine care vor ancora în curând.

Problema prețului și a moralității este încă un subiect arzător, din moment ce economiștii și publicul discută despre „prețul corect” al unei prime primite de un bancher sau de salariul minim. Economiștii pieței libere, care resping amestecul în piață, și cei care susțin intervenția guvernului – fie din motive economice sau morale – nu se pun de acord în privința avantajelor și a dezavantajelor de a impune restricții asupra stabilirii prețurilor.

Nici un om nu ar trebui să vândă un lucru altuia cu un preț mai mare decât valoarea sa adevărată.

Toma de Aquino

Toma de Aquino

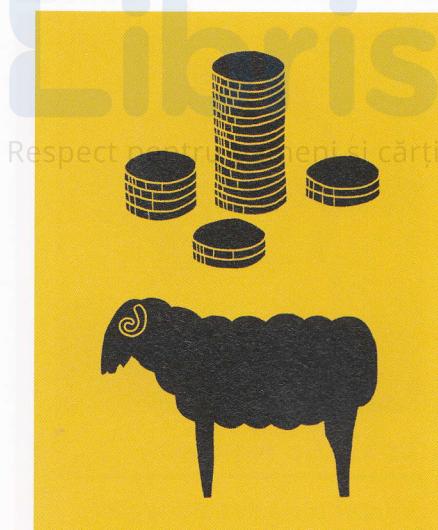
Sfântul Toma de Aquino a fost unul dintre cei mai mari învățăți din Evul Mediu. S-a născut în Aquino, Sicilia, în 1225, într-o familie aristocrată și și-a început educația la vîrstă de 5 ani. La 17 ani, s-a hotărât să lase în urmă avuția și să se alăture unui ordin de călugări dominicanii sărmani. Familia sa a fost atât de surprinsă, încât l-a răpit când se ducea să se alăture ordinului și l-a ținut prizonier doi ani. Însă hotărârea lui a rămas neschimbată, iar familia s-a dat bătută în cele din urmă și l-a lăsat să se ducă la Paris, unde a intrat sub tutela cunoscutului învățăt Albert cel Mare (1206–1280). Aquino a studiat și a predat în Franța și Italia, iar, în 1272, a întemeiat un *studium generale* (un fel de universitate) la Napoli, în Italia. Lucrările sale de filosofie au ajutat la crearea drumului anevoios către lumea modernă.

Lucrări de referință

1256–1259 *Questiones Disputationes de Veritate*

1261–1263 *Summa contra Gentiles*

1265–1273 *Summa Theologica*

ÎN CONTEXT

DOMENIU

Sistemul bancar și finanțier

EVENIMENT-CHEIE

Kublai Han adoptă monede în Imperiul Mongol, în sec. XIII.

ÎNAINTE

3000 î.Hr. În Mesopotamia, este folosit șekelul ca valută: o unitate de orz de o anumită greutate este egală cu o anumită valoare în aur sau argint.

700 î.Hr. Cele mai vechi monede sunt bătute în Aegina, o insulă grecească.

DUPĂ

sec. XIII Marco Polo aduce cambii din China în Europa, unde vor fi folosite de bancherii italieni.

1696 Banca Scoției este prima bancă comercială care emite bancnote.

1971 Președintele american Nixon anulează convertibilitatea dolarului american în aur.

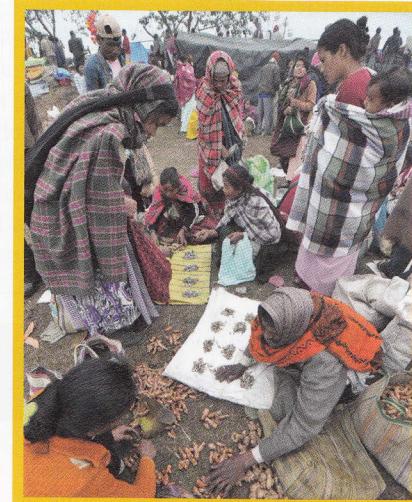
DISPARIȚIA SCHIMBULUI ÎN NATURĂ ODATĂ CU APARIȚIA BANILOR ROLUL BANILOR

In multe părți ale lumii, oamenii se îndreaptă din ce în ce mai mult spre o societate neguvernată de bani, în care bunurile sunt cumpărate cu cărți de credit, transferuri electronice și telefoane mobile. Dar, dacă nu se mai folosesc numerarul, nu înseamnă că nu se mai folosesc bani. Banii rămân la baza tuturor tranzacțiilor.

Efectele devastatoare ale banilor sunt bine cunoscute, de la zgârcenie la infracțiuni și război. Banii au fost folosiți ca tribut (semn de respect) în ritualuri religioase și cu scopul împodobirii. „Banii însângerăți“ sunt plătiți ca recompensă pentru un ucigaș, miresele sunt cumpărate cu „bani pentru mirese“ sau date soților cu zestre, pentru a-i îmbogăți pe aceștia din urmă. Banii conferă statut și putere indivizilor, familiilor și națiunilor.

Economie de barter

Fără bani, oamenii puteau doar să facă troc. Mulți dintre noi facem barter într-o mică măsură atunci când întoarcem o favoare. De pildă, un bărbat s-ar oferi să repară ușa stricată a vecinului în schimbul a câtorva ore de stat cu copilul. Însă e greu să ne imaginăm aceste schimburi personale la o scară mai mare. Ce s-ar întâmpla dacă ai vrea

Tribul Tiwa din Assam, India, face schimb de bunuri prin troc în timpul Jonbeel Mela, un festival străvechi care are rolul de a păstra armonia și înțelegerea între triburi.

o bucată de pâine și nu ai avea de dat la schimb decât mașina ta nou-nouă? Trocul depinde de dubla coincidență a nevoilor, când se întâmplă ca persoana să aibă ce îmi doresc și eu să am ce își dorește celălalt.

Banii rezolvă toate problemele. Nu trebuie să găsim pe cineva care vrea ce vrei tu să dai la schimb; pur și simplu, plătești bunurile cu bani. Vânzătorul poate apoi să ia banii și să cumpere de la altcineva.

Banii sunt transferabili și pot fi păstrați – vânzătorul îi poate ține și cumpără când momentul e propice. Mulți susțin că civilizațiile complexe nu ar fi putut apărea fără flexibilitatea schimbului pe care o conferă banii. Banii sunt și un etalon pentru stabilirea valorii lucrurilor. Dacă toate bunurile au o valoare monetară, știm și comparăm fiecare cost.

Tipuri diferite de bani

Există două tipuri diferite de bani: mărfuri și monedă fiduciară. Banii din mărfuri au o valoare intrinsecă pe lângă valoarea specificată, de pildă, când monezile de aur sunt folosite ca valută. Moneda fiduciară,

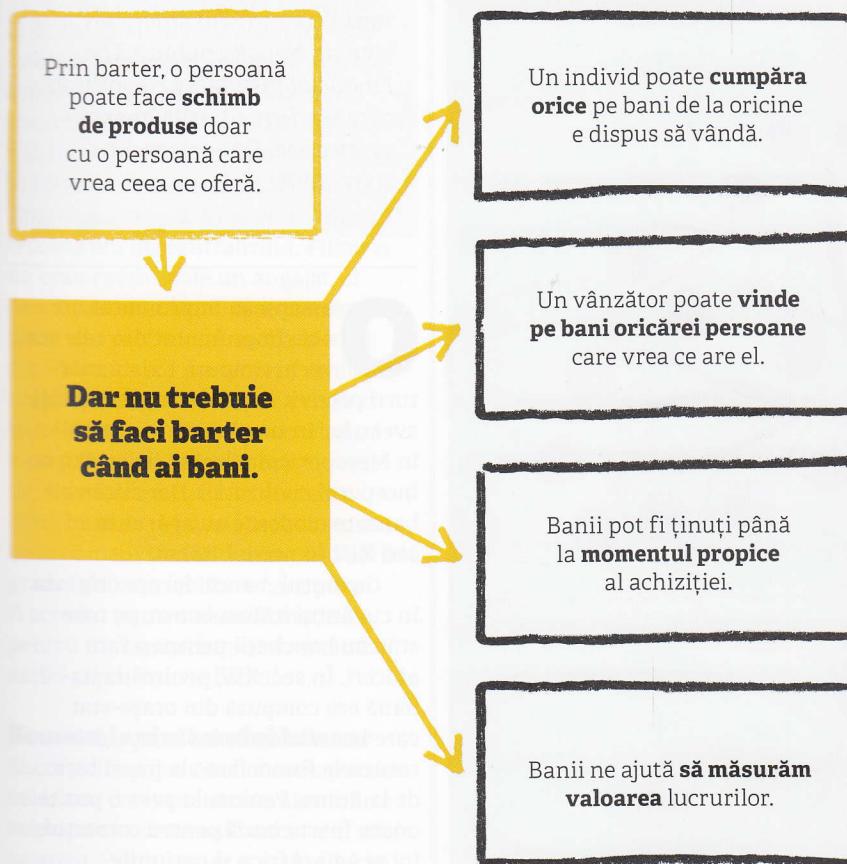
folosită prima oară în China în sec. X, reprezintă banii folosiți ca monedă de schimb fără o altă valoare decât cea desemnată de guvern. O bancnotă este o monedă fiduciară.

Multe bancnote naționale au fost inițial „promisiuni de plată” în schimbul aurului din rezerve. În teorie, dolarii emisi de Rezerva Federală a SUA puteau fi dați la schimb pentru valoarea lor în aur. Din 1971, valoarea unui dolar nu a mai fost convertibilă în aur și este stabilită după bunul plac al Trezoreriei SUA, fără nici o referință la rezervele de aur. Asemenea monede fiduciare se bazează pe încrederea oamenilor în stabilitatea economică a unei țări, care nu e mereu asigurată.

Scoate banii

Wampumul era un colier din scoici albe și negre prețuit de indigenii nord-americani din triburile din regiunea Eastern Woodland. Înainte să vină coloniștii europeni în sec. XV, wampumul era folosit pentru ceremonii. Oamenii făceau schimb de wampum ca să realizeze o înțelegere sau ca să plătească tribut. Valoarea colierului era dată de talentul necesar în procesul de creație și de asocierile din cadrul ceremonialului.

Când au venit europenii, uneltele lor au revoluționat fabricarea colierului, iar coloniștii olandezi au produs în masă milioane de mărgele. În curând, foloseau wampum pentru a face comerț și a cumpăra lucruri de la popoarele băștinașe pe care nu le interesau banii, ci acest wampum, care a devenit, curând, o valută cu o rată de schimb accepțată. În New York, opt wampumi albe sau patru negre valorau un stuiver (o monedă olandeză de la acea vreme). Folosirea și valoarea wampumului a scăzut începând cu anii 1670.

Această geantă de umăr Shawnee este decorată cu mărgele wampum, care au devenit monedă de schimb pentru anumite triburi nord-americane.

George Akerlof descrie piețele în cadrul cărora un cumpărător deține informații mai bune decât un altul și inaugurează un nou domeniu: **economia informației**.

OPEC, un grup format din țări producătoare de petrol, începe un **embargo asupra petrolului**, ducând lumea la criză economică.

Arthur Laffer explică **curba Laffer**, care arată în ce fel dimensiunea taxelor poate duce la scăderea profiturilor.

Edward Prescott și Finn Kydland susțin ideea **băncilor naționale independente**.

Președintele Richard Nixon **renunță la legătura** dintre dolarul american și prețul aurului, la sfatul lui Milton Friedman.

Augusto Pinochet ajunge la putere, în urma unei lovituri de stat în Chile, aceasta devenind prima care implementează **politice economice monetare**.

Hyman Minsky schițează ipoteza **instabilității financiare**, demonstrând modul în care stabilitatea duce la instabilitate.

Psihologii Amos Tversky și Daniel Kahneman publică **Prospect Theory**, fundamentalul **economiei comportamentale**.

In 25 de ani de la al Doilea Război Mondial, politicele keynesiene, cele care pledau pentru intervenția activă a statului în economie, au făcut ca Occidentul să prospere. Citându-l pe prim-ministrul britanic Harold Macmillan, oamenii „nu au dus-o niciodată atât de bine”. Cu toate acestea, la începutul anilor 1970, o criză petrolieră a declanșat o criză economică. Șomajul și inflația au luat amploare imediat. Modelul keynesian nu a părut că mai funcționează.

De câțiva ani, economistii conservatori aduceau argumente în favoarea revenirii la politici mult mai liberale, iar, acum, aceste argumente erau luate mult mai în serios. Economistul american Milton Friedman (p. 199) era cel mai cunoscut economist al Școlii din Chicago, care se opusea ideilor lui Keynes. Acesta a sugerat că, în loc să

atace șomajul, politica economică ar trebui să se concentreze pe inflație și că singurul rol al statului ar trebui să fie controlarea masei monetare și stabilirea unui cadru în care piețele să funcționeze – o doctrină cunoscută drept monetarism.

Venirea la putere a Dreptei

Pe măsură ce credința în politicele keynesiene a scăzut, partidele de dreapta ale lui Ronald Reagan și Margaret Thatcher, ambii susținători încocoți ai politicilor monetare ale lui Friedman, au preluat puterea în SUA și în Marea Britanie. Politicile pe care le-au implementat în anii 1980 au marcat o reîntoarcere la vechea încredere în stabilitate, eficiență și creștere a piețelor, în condițiile în care sunt lăsate să se manifeste liber.

Politicele sociale ale așa-numitele „reaganomics” și „thatcherism” au fost influențate de către economistul de origine austriacă Friedrich Hayek (p. 177), care a situat individul, și nu statul, în centrul gândirii economice, și de către economistii care vedea reduserile de taxe ca pe un mijloc de creștere a încasărilor din impozite și taxe.

Liberalizarea a devenit noul cuvânt de ordine. Dereglementarea instituțiilor financiare a simplificat nu doar procedura prin care companiile puteau face împrumuturi, dar a permis și creditorilor să beneficieze de noi forme de inginerii financiare, care promiteau profituri mari, cu risc zero. Pe durata anilor 1980, situația economică s-a schimbat în toată lumea. Reformele din Uniunea Sovietică au dus, în cele din urmă, la

1985

1989

ANII 2000

2006

Respect pentru omeni și cărti

1988

1994

2005

2008

Cartea *If Women Counted*, scrisă de Marilyn Waring, aduce o **perspectivă bazată pe gen** asupra economiei.

Robert Flood și Peter Garber creează primul **model de crize valutare** dintr-o serie.

În *The End of Poverty*, Jeffrey Sachs sugerează că **anularea datorilor** poate impulsiona economile Lumii a Treia.

Criza unei bănci provoacă o **recesiune la nivel global**, nu se mai acordă credite și bulele imobiliare explodează.

spargerea blocului sovietic, întărind viziunile economiștilor conservatori, că politicile socialiste nu funcționează. Europa continentală a rezistat trecerii anglo-americane de la Keynes la Friedman și a adoptat, deși treptat, politici economice mai liberale.

Regândirea piețelor libere

Deși monetarismul și liberalizarea piețelor au ajutat piețele să devină mai eficiente în anii 1980 și 1990, unii economisti nu s-au declarat multumiți de durabilitatea acestor politici. Încă din 1974, economistul american Hyman Minsky (p. 301) a avertizat în legătură cu instabilitatea moștenită a instituțiilor financiare. Accelerarea ciclurilor „boom și criză” părea să-i confirme ipoteza. Dereglementarea a încurajat împrumuturile riscante, care au dus la falimentul companiilor și al băncilor.

Alți economisti au contestat eficiența și raționalitatea pieței, argumentând că modelele „științifice” ale economiei erau bazate pe știițele greșite: noile idei din matematică și fizică, cum erau teoria complexității și teoria haosului, ar fi putut fi niște analogii mai bune, iar psihologia comportamentală ar fi putut explica mai bine acțiunile „omului economic”, decât noțiunea standard de raționalitate a economistilor.

Între timp, apăreau economii mai tinere, mai ales în Asia, unde reformele transformau economiile chineze și indiene. A apărut un nou bloc economic, care să rivalizeze cu Occidentul, sub forma națiunilor BRIC (Brazilia, Rusia, India și China). Prosperitatea acestor noi puteri economice a facilitat un interes nou pentru aşa-numita economie de dezvoltare, în timp ce alte țări au

rămas blocate în sărăcie, din cauza datoriilor debilitante și a instabilității politice. În același timp, tehnologia care a adus prosperitate economică constituia, acum, o amenințare economică, sub forma încălzirii globale și a schimbărilor climatice, care trebuiau dezbatute la nivel internațional.

În primul deceniu al sec. XXI, a avut loc o succesiune de crize financiare care au zguduit economiile occidentale și s-a părut că politicile pieței libere eșuaseră. Și de data aceasta, economistii s-au arătat îngrijorați de inechitățile și de consecințele sociale ale piețelor libere. Cățiva economisti chiar s-au întrebat dacă eșecul piețelor libere vestează prăbușirea capitalismului anticipată de Karl Marx (p. 105). Nu era pentru prima dată când omenirea părea să fie în pragul unei schimbări economice profunde.